

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: review of: Pavel Hájek / Zuzana Hájková / Petr Mašek, Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky. Vol. I.-III., Praha: Národní muzeum, 2015, in: Český časopis historický, 2016, 3, p. 768-774, DOI: 10.15463/rec.334779171

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

vztazích od středověku po současnost. Umožňuje to konfrontovat tento proud vědeckého zkoumání v rámci slovenské historiografie s tím, co je dominantou v historiografii české.

Důležitou součástí publikace je dvacet tři biogramů již nežijících vynikajících českých slavistů, kteří mají zásluhy také na poli bádání o polském jazyce, literatuře a historii. Každý biogram obsahuje kromě krátkého přehledu života a vědeckých úspěchů prezentované osobnosti archivní a bibliografické údaje, umožňující hlubší poznání jejich zásluh o rozvoj vědecké disciplíny, jež byla předmětem zájmu autorů. Nechybějí zde ani tak vynikající osobnosti české historiografie, jakými byli Jaroslav Goll, jeho žák Jaroslav Bidlo nebo Josef Macůrek. Cenným výsledkem práce autorů publikace je také rozsáhlý (s. 491–590) soupis pramenů a literatury (jsou v něm také vybrané polské práce), jenž může být vhodným východiskem pro současné badatele zájímající se o široce pojatou polonistickou a bohemistickou problematiku. Kniha obsahuje resumé v anglickém a polském jazyce a také jmenný rejstřík. Obohacuje ji rovněž pozoruhodný soubor fotografií, spjatých s osobami a událostmi, o kterých se v publikaci pojednává.

V této recenzi není možno obsáhnout celý bohatý obsah této velmi potřebné publikace. Reflexe dosavadních výsledků české polonistiky, shrnutí jejího aktuálního stavu a potenciálu a pokus o formulaci rýsujících se potřeb má sloužit především českému prostředí humanitních a společenských věd. A tuto svou roli jistě splní na výbornou. Bez seznámení se s touto publikací si lze stěží představit badatelské zázemí polského historika, filologa, politologa či právníka, jenž se jakoukoli měrou zajímá o to, čím žijí současné české humanitní a společenské vědy. Dílo R. Barona, R. Madeckého a jejich spolupracovníků, jež je nepochybně událostí v dějinách polsko-českých vědeckých vztahů, si zaslouží – také s ohledem na vysokou kvalitu editorské práce – čestné místo v knihovnách nejen českých, ale i polských badatelů.

Henryk Gmiterek

Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky I.–III.

Národní muzeum a Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště
České Budějovice, 966 + 958 + 959 s. (s četnými vesměs barevnými vyobrazeními
v textu úvodu 1. svazku, dále tamže na s. 497–512, následně na s. 497–512
v 2. a posléze na s. 441–456 ve 3. svazku, k němuž je připojen i CD-Rom),
ISBN 978-80-7036-459-8 (NM),
ISBN 978-80-85033-60-1 (NPÚ).

Otvírám-li tuto knihu, připadám si jako u některých foliantů, více či méně anonymních, vzniklých odříkavou prací benediktinských či jiných mnichů dob minulých. Se jmény autorů se totiž u této trojknihy setkáváme jen ve dvou případech. V textu anonymního stručného úvodu to jsou Petr Mašek jako vedoucí oddělení zámeckých knihoven v Národním muzeu a pracovník českobudějovického pracoviště Národního památkového ústavu Pavel Hájek. V copyrightu čteme pak ještě sedmáct dalších jmen, uváděných ale jen petitem a jakoby pouze mimochodem. Ale mělo by – podle mne – jít o výrazné uvedení všech těchto jmen

na příslušných místech, rozhodně v úvodu a možná i jinde, např. signováním jednotlivých záznamů. I když si umím představit, že bibliografické poznámky či jejich části mohl en bloc dělat někdo další než autor vlastního popisu. Nic z toho se ale nedovídáme.

Jak už naznačeno, je k třetímu svazku připojen CD-Rom a aspoň na něm jsou vedle Petra Maška přece jen uvedena některá další jména: Miroslav Koudela, Ivana Pešoutová, Dagmar Semecká a Luboš Antonín. Ta se ovšem vztahují jen k tomuto CD-Romu, který obsahuje – dost překvapivě – nikoliv různé specializované rejstříky k onomu třísvazkovému opus magnum, ale jak se praví v úvodu prvního svazku, podle stejných metod jako je tomu u papírové formy oněch tří svazků, zpracování fondu tisků 16. století v dnešní knihovně mikulovského zámku. Ta je ovšem pouhým stínem původní ditrichštejské knihovny, která se rozplynula v aukcích za první republiky a jejíž osud je nedobrou vizitkou kulturní politiky tehdejší vlády státu. Proč nebyl tento soupis integrován do základní řady, je vysvětleno tím, že knihovna podléhá místnímu regionálnímu muzeu a nikoliv jedné z obou institucí, jejichž podřízené složky tu své fondy prezentují a její zpracování tak je jakýmsi bonusem. Uživatel si v důsledku toho při práci s touto knihou, tedy při hledání konkrétního díla, musí uvědomit, že je třeba pokoušet se o to nadvakrát, což práci věru nezjednodušuje. Jistým nadplánem mikulovského cedéčka je ale ještě stručný výklad bouřlivé historie a v podstatě zániku staré mikulovské knihovny v meziválečné době, i když dnes přesto eviduje celkem dalších impozantních 981 bibliografických položek. Ty je nutno připočítat k 7244 popisům v tištěné formě. Celkem je tak mikulovským fondem celé dílo obohaceno o více než 13 % svého základního rozsahu. Celkový počet dosahuje respekt vzbuzujících 8225 položek.

Co ale v základní řadě doslova bolestně postrádáme, je zevrubnější informace o výchozím materiálu, neboť se v úvodu setkáváme jen s neúplným, spíše dokonce toliko ilustrativním výčtem knihoven, které pro předkládanou práci poskytly svůj materiál. Jejich závěrečný seznam ve třetím svazku je pak zcela nedostatečný a z neznámých důvodů nadto i fondově neúplný (viz zde níže). O počtu bibliografických jednotek v této publikaci anonymní autor „úvodu“ (ale dle funkce předmluvy) jen lakonicky praví, že „předkládaný katalog zachycuje podstatnou část tisků 16. století, dochovaných v zámeckých knihovnách České republiky“, pokud jsou spravovány Národním muzeem a Národním památkovým ústavem (s. 3).

Rádi bychom tomu věřili, ale když si vezmeme k ruce České republiky se týkající svazky německého Handbuch deutscher historischer Buchbestände (dílo samo není vůbec citováno, ač tam autoři tohoto opusu sami přispěli mnoha znalými statemi!), vznikají pochyby. Nemohu tu vypočítávat zámecké a palácové knihovny, které podle autorů Handbuchu mají tisky ze 16. století a patří do správy jedné z obou výše zmiňovaných institucí, ale v tomto seznamu nepřicházejí, nicméně několik otázek si nemohu odpustit: Proč není nikde ani slůvkem zmíněna Nostitz-Rieneckovská knihovna na Malé Straně, která dle informací Jaroslava Vrchotky v citovaném Handbuchu má kolem 3400 tisků 16. století? Proč tam nejsou Kladruby u Stříbra (Windischgrätzové), Telč, Tovačov, a řada dalších v národně muzejní správě, které mají – opět podle Handbuchu – tisky 16. století, byť třeba v omezeném počtu? To, že jsou možná v Knihovně Národního muzea jinak organizačně zařazený, se čtenář nedoví a titulky knihy ani její úvod ho na to neupozorní. Lze tak po jen letmém listování v citovaném Handbuchu konstatovat, že v „Tiscích“ nejmenované

knihovny, spravované Národním muzeem, obsahují nejméně další čtyři tisíce relevantních knih (bibliografických vstupů), tedy ještě takřka polovinu toho, co je zde prezentováno. Možná měli autoři pádné důvody, proč tak neučinili, ale vůbec nic o tom nesdělili uživatelům soupisu. Získáváme tak dojem, že soupis není natolik reprezentativní, jak se tváří.

V titulu „Tisků“ se naznačuje, že jde o „zámecké knihovny“ jako takové, ale první stránka úvodu to precizuje v tom smyslu, že „některé důležité knihovny“ v soupisu zachyceny nejsou, protože se nenacházejí ani ve správě Národního památkového ústavu, ani Národního muzea, nýbrž vrátily se původním majitelům. Ilustrativně se uvádějí knihovna lobkowiczská (Roudnice–Nelahozeves), Rychnov nad Kněžnou, Kroměříž „a některé další“, kde lze řádově předpokládat (opět dle německého Handbuchu) řadu tisíců těchto tisků, takže relativnost v této kategorii knihoven předkládaného materiálu se opět zvyšuje. Tu by větší konkrétnost a preciznost byla opravdu více než na místě.

Které knihovny se pak staly předmětem excerptce, se dozvídáme pouhým výčtem až na závěr třetího svazku: ve správě Národního památkového ústavu to je celkem 35 lokalit, takřka vesměs první kategorie a většinově patřících do různých návštěvnických okruhů veřejnosti, zatím co ve správě Národního muzea jde o 63 knihoven, zpravidla méně známých a méně profilovaných, které naopak většinou ani nejsou prohlídkovými objekty. Jde tedy jen zhruba o třetinu z ca 350 těmito institucemi spravovaných objektů. Ostatně bližší teritoriální (a před převzetím jednou z obou institucí poslední vlastnické) zařazení v závorce by tu nebylo bývalo na škodu. Kdo si hned na mapě najde Litenčice či Solcu a vybaví si jejich majitele? A co si představit pod heslem Pinkas-Odkolek?

V dvacetistránkovém, rozsahem zcela nedostačujícím úvodu (neboť to, co tomu jako úvod editorů předchází, je ovšem předmluva) se nám dostává zejména řady půvabných ilustrativních interiérových vyobrazení, která zabírají více než polovinu nevelkého rozsahu stati, která by měla být klíčem k následujícímu – leč není. Přinášené slovní informace totiž prezentují různé bibliofilské „hrozinky“ opět pouze ilustrativního charakteru (nadto bez konkrétní vazby na příslušné popisy) ať pokud jde o původní (staré) osobní vlastníky, či o výčet těch nejvýznamnějších knihoven, které tvoří páteř soupisu. Jimi jsou totiž knihovny na Křivoklátě, Kynžvartu, v Českém Krumlově, Mnichově Hradišti, Rájci nad Svitavou či Hradci nad Moravicí. Editoři necítili potřebu říci alespoň něco o jejich historii, ačkoliv teprve ta může ukázat, kdy a jak, či proč tam tyto knihy jsou a jaká tedy může být jejich konkrétní role v české kultuře raného novověku. Marně hledám rovněž zřetelnější výčet „vytěžených“ (a už vůbec ne vytěžitelných či nevytěžitelných) knihoven s počty svazků. Abecední seznam, který bez jakéhokoli komentáře přichází závěrem třetího svazku, bohužel zcela nedostačuje.

Stejně tak bolestně postrádám u jednotlivých popisů signatury uložení, přichází pouze jejich sedmimístné ID číslo. Autoři se nepochopitelně, i když výslovně – jak se praví opět v úvodu – rozhodli neuvádět je z „důvodů bezpečnostních“ (s. 5). Dovedeno do důsledků, neměl by tedy být vydán ani tento korpus a ovšem žádné jiné soupisy a inventáře. Zcela nepřesvědčivé se tu argumentuje sice nepochybnou skutečností, že totiž řada z těchto knihoven je interiérových a proto je vystavena nebezpečí zcizení svazků ze strany návštěvníků: představa, že při takových prohlídkách si návštěvník najde jej zajímavější titul a jeho signaturu na základě tohoto soupisu a pak jej během ní zcizí, je přece jen těžko

představitelná. Ostatně zloděj, který se do knihovny vloupe, to je už zcela jiná kategorie s jinými konotacemi. Konkrétními odkazy k svazkům editoři vůbec šetří, protože např. i 48 stran velmi kvalitních barevných reprodukcí odkazuje pouze na knihovnu a obsah, které zdaleka ne vždy vedou dále. Konkrétní popis kodexu si tak musí čtenář opět najít sám.

Protože rejstříky nejsou silnou stránkou této knihy, musíme vzít za vděk dvěma statistickými grafickými informacemi o zpřístupňovaném celku, a to grafy o lokálním rozvrstvení oficín resp. o jazykovém původu jednotlivých svazků. V prvním případě mám jisté pochybnosti o tom, zda bylo správné učinit východiskem dnešní politické rozdělení Evropy, které původní obraz zkresluje. Tak např. prezentovaná osmnáctiprocentní účast Francie vlastně vůbec nic o Francii nevypovídá, neboť do statistiky jsou zahrnuty oficíny tak významných center německého humanismu jako byl Štrasburk či Hagenau (stejně tomu je u Basileje v dnešním Švýcarsku). Na tisky pařížské, lyonské a event. další zbyla toliko výrazná menšina, aniž to ovšem můžeme být jen odhadnout. Tuto deformaci by samozřejmě mohl uvést na pravou míru příslušný rejstřík jednotlivých oficín a jejich sídel, ten ale, stejně jako další specializované rejstříky, marně hledáme. Oblasti Iberského poloostrova, a Anglie jsou doloženy jen zcela výjimečně a ukazují tak další výrazné limity tohoto soupisu. Jsou ovšem vysvětlitelné tím, že to byly lokality příliš vzdálené. Ale překvapí přece jen omezenost španělských tisků, víme-li o velkém španělském vlivu na habsburském dvoře v raném novověku. Lze se jen dohadovat, co obsahují tisíce tisků v neevidovaných zámeckých knihovnách.

Druhou poskytnutou informací je jazykové rozdělení tisků. Latina se svými 58 % pochopitelně naprosto dominuje, následuje němčina s 22 %, sledována italštinou (11 %) a tříprocentní francouzštinou. Ostatní jazyky – s výjimkou češtiny, na kterou připadá 1,8 % – dosahují maximálně jednoho procenta.

Některé zajímavé údaje přicházejí v úvodní stati o domácích i cizích majitelích (resp. význačných osobách), kteří byli vlastníky knih, jež se v tomto thesauru nacházejí. Z cizích jmenujme namátkou alespoň Flacia Illyrika, Konráda Peutingera, Alberta Fabricia, Benedikta Carpozova, Hugo Blotia, Tychona de Brahe či Sebastiana Tengnagela, z domácích Jesenia, Daniela Adama z Veleslavína, Labouňského z Labouně a další. A ovšem jsou v úvodu zmiňována i torza, často impozantní, knihoven rodových; domácích, ale zejména původně cizích rodů. Tak zatímco u výše zmíněných jednotlivců jde o jednotliviny, podle rejstříku proveniencí je tomu u předních rodů jinak. Nejmasověji jsou zastoupeni Fürstenberkové (více než dva plné sloupce, tedy s více než tisícem dokladů – jde o jejich původní knihovnu na Křivoklátě), Waldstein-Wartenberkové (takřka dva celé sloupce, tedy zhruba s tisíci položkami – jde o knihovnu v Mnichově Hradišti), následuje Klement Metternich resp. Metternichové vůbec (s o něco více než 300 doklady – knihovna na Kynžvartu), Colloredové (s takřka 300 knihami – Opočno) Salm-Reifferscheidtové-Raitz (Rájec nad Svitavou), Žerotínové (tedy Zierotínové – Bludov), Schwarzenberkové (Český Krumlov), Lichnovští (Hradec n. Ostravíci), ale i Kounicové (Slavkov u Brna) a další, zpravidla se svými rodovými knihovnami. Tyto údaje přicházejí ovšem často bez výslovných vlastnických poznámek jen na základě přítomnosti v té které knihovně, takže zjistit, kdy se kniha dostala na příslušné místo, je často velmi nejisté, ba nemožné.

Zároveň ale vidíme z většiny životních dat členů těchto rodů, že jde především o osoby patřící 17.–18. století, i když to nemusí být ve všech případech pro příslušné knihy a jejich přítomnost v té či které knihovně signifikantní. Pouhé jednotliviny z majetku nešlechticů či církevních institucí se zde pak snadno vysvětlí tím, že jsou popisovány knihovny jiného než jejich společenského zázemí. Knihovny měšťanské měly ovšem – až na výjimky – smůlu, protože kontinuita jejich držby nebyla velká, a tak o nich máme většinou jen informace z různých inventářů, vzniknuvších zejména v rámci pozůstalostního řízení.¹

Ale i tak v předkládaném soupisu nalézáme např. několik knih z knihovny třebaš svatovítského kostela v Českém Krumlově, i když atribuce ne vždy přesvědčí; jindy dokonce uživatele uvádějí přímo v rozpaky. Ostatně v č. 4771 nalézáme zápis uvádějící jako jednoho z majitelů Marka Bydžovského z Florentina, ten ale v rejstříku majitelů (provenienci) vůbec nepřichází. Stejně tak chybí v rejstříku provenience knihy č. 5329 z knihovny Johanna B. Herbersteina. A nejsou to jediné případy u dvou namátkou kontrolovaných dokladů. Nicméně je procházení tohoto rejstříku i tak zajímavé, ba napínavé čtení, i když tu vadí zmíněná neúplnost resp. spornost údajů. Z institucí, vesměs církevních, přichází častěji benediktinský klášter v Ochsenhausenu (řády jsou tu řazeny podle své řádové příslušnosti, u patřičných lokalit přicházejí pouze odkazy), jehož knihovna vplynula do rodové knihovny metternišské. Ostatní řády resp. konventy, nejen domácí, ale i cizí, jsou doloženy spíše sporadicky.

Zrekapitulujme to, co postrádáme více než bolestně: V úvodu chybí vedle podrobnějších obecných charakteristik (zejména pokud jde o jejich historii) aspoň u významnějších knihoven pokud možno zřetelné statistiky, nejlépe ve formě tabulek, nejen o počtech svazků, ale i o jejich časovém rozvrstvení, neboť je rozdíl, jde-li o knihu z počátku 16. století či z jeho konce. A bylo by bývalo třeba dát i obecnější představu nejen o tom, o jaké knihovny se v soupisu jedná a kolik bibliografických jednotek a přívazků se v tom kterém svazku nalézá (stačilo by i tabulkové zachycení), jak jsem už naznačil výše, ale mělo jít i o celkové postavení tohoto souboru v rámci fondů, které se nacházejí v České republice. Nadto bylo by více než záhodno, aby v zmiňovaném úvodu hodném toho jména – ten teprve bude muset být jednou napsán – byl zároveň alespoň rámcově načrtnut obsah tištěných knižních fondů 16. století v ostatních knihovnách v České republice přicházejících institucí. Nemusela to být zcela konkrétní čísla, nicméně rámcové informace o tom, co ochraňují fondy velkých i menších státních knihoven stejně jako knihoven jiných zařízení a veřejnoprávních institucí, by se mělo čtenáři dostat. Nebylo by to tak náročné, jak se to může na první pohled zdát. A myslím, že tomuto požadavku by autoři – s případnou pomocí příslušných správců takových fondů, ale v podstatě i jen excerpcí výše zmíněného Handbuchu, kde jsou patřičné údaje k dispozici (často zpracovány jimi samotnými). Neboť teprve pak dostane v tomto díle zpřístupněné informační bohatství příslušný konkrétní rozměr.

V dalších přílohách pak by to měly být naprosto nevyhnutelně specializované rejstříky. A to nejen rejstřík proveniencí, jenž by měl být zřetelněji členěn do několika oddílů, ale měla by to být celá řada dalších různě specializovaných indexů tak, jak to je už

1 Tato větev knihovně historického bádání má ovšem svá specifika a v posledních letech zejména díky pracovníkům působícím v prostředí pražského městského archivu přinesla důležité vhledy do skladby měšťanských knihoven.

léta v soupisech tohoto typu doslova kodifikováno, stačí vzít do ruky prakticky souběžně vyšedší katalog inkunábulí Strahovské knihovny od Petra Voita, jenž byl recenzován v předchozím čísle ČČH a jenž je požadavkům i náročných čtenářů naprosto práv.

Ale jednu podstatnou pozitivní informaci je třeba důrazně vyzdvihnout. Jde o samotný popis jednotlivých knih, který je (až na ty zmíněné signatury) velmi podrobný a dává si záležet na všech knihovědných finesách, neboť respektuje i různé vpisky, svědčící o používání příslušných knih. Do té doby, než se dočkáme „čtvrtého“ svazku s těmito nevyhnutelnými speciálními rejstříky (tiskaři, datum vydání, geografický, jazykový, výzdoba aj.) a se širším úvodem, je třeba poklad, který se tu předkládá, považovat za toliko poodemčený. Dvěře k možnosti plně ho využít je potřebí opravdu otevřít, ne jen pootevřít. Ostatně se obávám, že to autoři sami vědí nejlépe a že to byl jen čas, vyměřený striktním rámcem příslušného projektu, který tu byl největším nepřítelem. A tak je třeba mít pro autory i pochopení. Nicméně jako představitel budoucích uživatelů cítím povinnost to otevřeně říci.

Bylo by proto pro ministerstvo kultury věcí profesionální cti, aby pro takovou práci uvolnilo příslušnou částku a nechalo zařadit do pracovního programu kompetentních odborníků. I když si uvědomuji, že je tato nádenická práce nebude příliš těšit. Ten úkol není tak nezvládnutelný, jak se může na první pohled zdát, protože je třeba oprávněně předpokládat, že potřebné podklady mají zpracovatelé jistě zachyceny v nejrůznějších databázích, s kterými lze kvalifikovaně a rychle pracovat. Nepochybně mohou autoři argumentovat tím, že řadu zde vznesených desiderat může suplovat případná databáze, nicméně platí, že toto dílo je uzavřeným celkem a jako takový musí být hodnoceno a mělo by fungovat.

Podle úvodu se v popisovaných knihovnách neobjevuje mnoho unikátů. Přesto se s řadou z nich setkat lze, i když jeden z motorů celé práce, Petr Mašek, zřejmě jejich většinu publikoval v samostatných rozpravách. S jejich seznamem se setkáváme v soupisu, který je označen jako Výběr literatury. Tu třeba protestovat: u takových prací jako je tato, nemůže jít o výběr literatury, ale o úplný soupis toho, co bylo použito, i když nutně nemusí být vždy citováno. Jen na okraj: postrádám tu soupis knih staré jáchymovské gymnaziální knihovny od Heriberta Sturma. Není to ostatně poprvé. I jinde bývá tato důležitá práce opomíjena – a obávám se, že i sám tento unikátní knihovní celek se netěší takové péči příslušných institucí, jakou by si zasloužil.

Ale nejde jen o tyto „špičky“, protože podstatný je právě ten celkový průměr, ukazující na úroveň vzdělanosti nejen v onom 16. století, ale i později. Zdaleka ne všechny popisované tisky totiž už tehdy byly na našem území (ba týká se to možná jejich většiny). A ovšem platí také naopak, že mnoho knih, které tu tehdy v rámci šlechtické kultury byly přítomny, posléze buď zaniklo, či se stalo obětí drancování našich knihoven zejména za třicetileté války Švédy, i když se na tomto neblahém procesu podílely i jiné historické události. A také je třeba znovu si uvědomit, že tyto evidované knihy nepokrývaly celé spektrum tehdejší společnosti, nicméně zastupovaly, vyčleníme-li knihovny církevní, které byly jejich více než výrazným partnerem, její většinu. Definitivnější celostní představu si bude možno udělat teprve po publikaci fondů Národní knihovny (univerzita, jezuité a ovšem další církevní fondy klášterů rušených za Josefa II.), jakož i dále zejména knihoven premonstrátských klášterů na Strahově a v Teplé (ta je v současnosti už také v Národní

knihovně), benediktinů v Rajhradě, cisterciáků ve Vyšším Brodě a v Oseku atd. v jakékoliv formě (leccos už je totiž k dispozici, viz soupisy Pumpřlovy atd., i když často v málo přístupných edicích). A ovšem nemalou roli tu budou hrát i všeliké další prameny, zejména různé knižní seznamy, ať už v testamentech či v jiné formě, a to zejména také v městském prostředí. To je už ale jiná otázka.

Nicméně třeba závěrem přes všechny podané připomínky říci, že v každém případě si autoři (-rky) postavili (-y) pomník, který je trvalého rázu. Je ale třeba znovu zdůraznit, že neměly být potlačeny konkrétní autorské podíly. Skromnost autory šlechtí, třeba ale říci, že každému patří, co jeho jest. Je ostatně rozdíl, podílel-li se někdo dvaceti popisy či několika sty, což také mělo být sděleno. Šířku a spolehlivost jednotlivých popisů ocení jistě každý uživatel. Je v nich uloženo mnoho odříkávého vědění a informací, které mohou sloužit nejen knihovědcům, literárním historikům a filologům. Popisované knihy ale svými často dosti osobními poznámkami pomáhají relevantními informacemi k dokreslení řady obecnějších skutečností. To budiž také otevřeně řečeno.

Ivan Hlaváček

Ladislav NEKVAPIL

Východočeští nekatolíci v době baroka a osvícenství.

Chrudimský kraj v letech 1621–1781

Pardubice, Univerzita Pardubice 2015, 228 s., ISBN 978-80-7395-936-4.

Již přes dvacet let trvá v české historiografii zájem o církevní dějiny nekatolíků od doby toleranční až do dlouhého 19. století.¹ Můžeme ho označit za „druhou vlnu“, neboť pozornost historiků k tomuto tématu poprvé kulminovala již koncem 19. a především na počátku 20. století, kdy vyšly zásadní práce a především několik podstatných edic.² Ty se staly častým zdrojem pro sepsání prací oné druhé vlny a záleží na tom, do jaké míry byli autoři schopni reflektovat další (nevydané) prameny a prohloubit tak stav bádání v této oblasti.

Ladislav Nekvapil zúročil monografi o východočeských nekatolících své několikaleté bádání. Po úvodu, který vymezuje cíle práce, následuje kapitola (až příliš široce) věnovaná literatuře. V kapitole „Prameny a metody“ je zvláštní místo věnováno významu Soupisu obyvatel podle víry z roku 1651, který je dále v textu blíže analyzován.

1 Zde jmenujme např. Eva Melmuková, Zdeněk R. Nešpor, Ondřej Macek, Edita Štěříková, Sixtus Bolom-Kotari.

2 Karel Václav ADÁMEK (ed.), *Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v 18. a 19. věku. Díl 1. Z let 1750–1782*, Praha 1911; TÝŽ (ed.), *Listiny k dějinám lidového hnutí náboženského na českém východě v 18. a 19. věku. Díl 2. Z let 1782 až 1870*, Praha 1922; Antonín REZEK – Vítězslav ŠIMÁK (edd.), *Listář k dějinám náboženských blouznivců českých v století XVIII. a XIX., část I., do roku 1810*, Praha 1927; Antonín REZEK – Vítězslav ŠIMÁK (edd.), *Listář k dějinám náboženských blouznivců českých v století XVIII. a XIX., část II., od roku 1811–1907*, Praha 1934; Václav SCHULZ (ed.), *Listář náboženského hnutí poddaného lidu na panství litomyšlském v století XVIII.*, Praha 1915.

